

Talousvaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunta on lähettänyt 2 päivänä marraskuuta 1993 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 259/1993 vp laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta.

Esityksen yhteydessä valiokunta on ottanut käsiteltäväkseen eduskunnan 5 päivänä lokakuuta 1993 valiokuntaan lähettämän ed. Rauramon lakialoitteen n:o 37/1993 vp laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta.

Työasiainvaliokunta on antanut eduskunnan määräyksen nojalla esityksestä lausuntonsa. Lausunto on tämän mietinnön liitteenä (TyVL 4/1993 vp).

Esityksen johdosta talousvaliokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Bo Göran Eriksson kauppa- ja teollisuusministeriöstä, vanhempi lääninsihteeri Marjatta Karakorpi Turun ja Porin lääninhallituksesta, lääninsihteeri Hanna Lähdeniemi Uudenmaan lääninhallituksesta, asiamies Arto Kettunen Liiketyöntäjien Keskusliitosta, tutkimussihteeri Raimo Lehtonen Liikealan ammattiliitosta, toimitusjohtaja Guy Wires Kaupan Keskusliitosta, osastopäällikkö Antti Neimala Keskuskauppakamarista, lakimies Mikael Söderlund Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, toimitusjohtaja Veikko Ahola Suomen Bensiinikauppiaitten Liitosta, varapuheenjohtaja Tea Söderholm ja jäsen Leo Virtanen Kioskiliitosta, kauppias Leif Saari K-kauppa Senaattorista, kirkkoneuvos Heikki Mäkeläinen kirkkohallituksesta, työalasihteeri Ilkka Sipiläinen Diakonia- ja yhteiskuntatyön keskukselta sekä professori Olli Mäenpää ja vt. professori Saara Hyvönen Helsingin yliopistosta.

Hallituksen esitys ja lakialoite

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että laissa tarkoitettut liikkeet voidaan avata tuntia aikaisemmin eli kello 7.

Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännös, jonka mukaan mainitut liikkeet saavat olla auki kello 10:n ja 18:n välisenä aikana sunnuntaisin joulukuussa sekä kahdeksana muuna sunnun-

taina, jotka kauppa- ja teollisuusministeriö määrittää.

Samalla poikkeuslupien myöntäminen ehdotetaan siirrettäväksi lääninhallituksille.

Lakialoitteessa ehdotetaan, että liikkeiden säännelystä liikeajasta luovutaan lähes kokonaan.

Valiokunnan kannanotot

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hyväksytään hallituksen esityksen pohjalta siten muutettuna, että ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kähertäjänliikettä saa harjoittaa sunnuntaisin kello 10:n ja 18:n välisenä aikana joulukuussa ja kahdeksan sijasta kuutena muuna sunnuntaina, jotka kauppa- ja teollisuusministeriö määrittää.

Muulta kuin lakiehdotuksen sisältöä koskevilta osin valiokunta viittaa siihen, mitä työasiainvaliokunnan lausunnossa on esitetty.

Poikkeuslupien myöntäminen siirretään kauppa- ja teollisuusministeriöltä lääninhallituksille. Valiokunta pitää tärkeänä, että poikkeuslupien myöntämisessä lääninhallituksissa noudatetaan yhteneväisiä perusteita. Poikkeuslupakäytäntö ei saa johtaa lain tarkoituksen kiertämiseen. Lupien tarve itse asiassa vähenee, koska sunnuntaiaukioloa koskevia säännöksiä väljennetään. Poikkeuslupien myöntämisellä ei saa vääristää kilpailua ja muuttaa kielteisesti kaupan rakenteita. Valiokunta korostaa, että poikkeuslupien tarve on harkittava paikalliset olot huomioon ottaen. Hakijan on esitettävä erityiset syyt, joiden perusteella lääninhallitus harkitsee päätöstään.

Kauppa- ja teollisuusministeriön tulee kouluttaa ja ohjata lääninhallituksissa poikkeuslupapäätöksiä käsitteleviä virkamiehiä sekä seurata lupakäytännön muotoutumista.

Valiokunta ehdottaa, että lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus hylätään.

Talousvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 24 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (435/69) 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentti ja 5 §,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti 20 päivänä lokakuuta 1989 annetussa laissa (918/89), 2 §:n 1 momentti ja 4 §:n 2 momentti 17 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (919/71) sekä 5 § muutettuna mainituilla 17 päivänä joulukuuta 1971 ja 20 päivänä lokakuuta 1989 annetuilla laeilla, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 17 päivänä joulukuuta 1971 ja 20 päivänä lokakuuta 1989 annetuilla laeilla, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

1 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sunnuntaina ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kähertäjänliikettä saa harjoittaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, kello 10:n ja 18:n välisenä aikana joulukuussa ja vuoden *kuutena* muuna sunnuntaina, jotka kauppa- ja

teollisuusministeriö määrää kuultuaan kauppaa, työnantajia ja työntekijöitä edustavia järjestöjä.

2, 4 ja 5 § sekä voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteeseen n:o 37/1993 vp sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Louekoski, varapuheenjohtaja Björkenheim, jäsenet Dromberg, Jansson, Jurva, Jääskeläinen, Kekkonen,

Kivelä, Korhonen, Koski, Laivoranta, J. Leppänen, Linnainmaa, Luhtanen, A. Ojala ja O. Rehn sekä varajäsen Korva.

Vastalause

Lakiehdotukselle ei sen alkuperäisessä muodossa eikä sen valiokunnassa saamassa muodossa ole käsityksemme mukaan esitetty sellaisia taloudellisia, kaupallisia tai eettisiä perusteita, että se olisi tarpeellinen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 1994

Jouko Jääskeläinen
Johannes Leppänen

Jarmo Laivoranta
Martti Korhonen

Arja Ojala

EDUSKUNNAN
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

9 päivänä joulukuuta 1993

Lausunto n:o 4

Talousvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 2 päivänä marraskuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 259 laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta talousvaliokuntaan valmistelevalle käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa talousvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Kristian Tammivuori kauppa- ja teollisuusministeriöstä, hallitusneuvos Esa Lonka työministeriöstä, lakimies Kaija Kortekangas Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, varatuomari Mikko Nyysölä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, varatuomari Terhi Luomala Liiketyönantajain Keskusliitosta, lakimies Mikael Söderlund Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, järjestöjohtaja Matti Räisänen Vähittäiskaupan Keskusliitosta edustan myös Kaupan Keskusliittoa, kirkkoneuvos Heikki Mäkeläinen kirkkohallituksesta, lakimies Tuula Sario Suomen Kuluttajaliitosta, toiminnanjohtaja Gun Väyrynen Kuluttajat-Konsumenterna ry:stä, myyntipäällikkö Esko Hassinen Kultalandiasta, myyjä Eila Grandell Stockmanilta ja kauppias Timo Kangaslampi K-Timpasta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annettua lakia siten, että liikkeet voisivat avautua arkinen kello 7 sekä olla avoinna sunnuntai-ain asutuskeskuksissa joulukuussa ja kahdeksana muuna sunnuntaina, jotka kauppa- ja teollisuusministeriö määrää, kello 10:n ja kello 18:n välisenä aikana. Lisäksi poikkeuslupien myöntäminen siirrettäisiin lääninhallituksille.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Hallituksen esityksen ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa sen hyväksymistä jäljempänä esitettävien muutoksien. Lain-

muutoksella selkeytetään byrokraattisesti hoidettua lupamenettelyä.

Valiokunta pitää tärkeänä kuluttajien aseman parantamista ja eri alueilla asuvien saattamista palveluissa nykyistä tasavertaisempaan tilanteeseen. Ottaen huomioon tosiasiallisen kehityksen erityisesti elintarvikealalla valiokunta katsoo myös, että esityksellä yrittäjät saatetaan nykyistä yhdenvertaisempaan asemaan aukioloajoissa. Elintarvikekauppojen lähtökohdat kilpailla muun muassa kioskien ja huoltamoiden kanssa paranevat.

Valiokunta pitää kuitenkin perusteltuna, että esityksessä rajataan sunnuntaityö joulukuuhun ja vain neljään erikseen nimettävään sunnuntaihin.

Valiokunta kannattaessaan aukioloaikojen hallittua vapauttamista katsoo, että tulisi selvittää 4 §:ssä säädetyn lupamenettelyn tarpeellisuus. Ottaen huomioon yleisen pyrkimyksen keventää lupahallintoa ei liene erityistä tarvetta jatkaa luvan pyytämistä poliisipiirin päälliköltä näyttelyjen järjestämisestä varten.

Valiokunta katsoo, että lääninhallitusten poikkeuslupapäätöksissä tasapuolisuuden varmistamiseksi tulee koulutuksella ja ohjauksella pyrkiä yhteneviin päätöksentekokriteereihin.

Valiokunta kiinnittää huomiota Suomessakin lisääntyvään osa-aikatyöhön. Kaupan alalla myyjistä 70 % ja kassanhoitajista 90 % on osa-aikaisia. 90 % kaupan osa-aikaisista on naisia. Työaikojen sijoittelulla on olennainen merkitys työ- ja muiden velvollisuuksien yhteensovituksessa. Osa-aikaiset työntekijät joutuvat usein tekemään monta osa-aikatyötä yltääkseen toimeentuloon tarvittavaan ansiotasoon. Työsopimuslain 16 §, joka on säädetty pääosin kilpailun ja liikesalaisuuden lähtökohdista, mutta jonka käytännön merkitys tässä yhteydessä on vähäinen, kuitenkin kieltää ilman työnantajan lupaa solmimasta ns. kilpailevaa työsopimusta. Valiokunnan mielestä tulisi selvittää mahdollisuudet työsopimuslain muuttamisesta niin, että työnan-

tajalla, jolla ei itse ole mahdollisuuksia tarjota kokoaikaista työtä, ei olisi oikeutta kieltää työntekijää ottamasta vastaan toista työtä.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös sunnuntaiaukiolon myötä lisääntyvään yksintyökentelyyn ja siinä ilmeneviin työturvallisuus- ym. ongelmiin naisvaltaisella alalla.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että talousvaliokunta ottaisi mietintöönsä laatiessaan huomioon, mitä tässä on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Nordman (osittain), jäsenet Häkämies, Koistinen (osittain), Komi, Kuittinen

(osittain), Laitinen, P. Leppänen, Morri, Mäkipää, Nikula, Rimmi, J. Roos, Taina (osittain), Takala, Viljamaa ja Viljanen.

Eriäviä mielipiteitä

I

Yhdymme valiokunnan lausuntoon pääosin. Haluamme valiokunnan enemmistön kannasta poiketen rajoittaa sunnuntaisin tapahtuvaa kaupankäyntiä siten, että kaupat voitaisiin pitää auki vasta klo 12:sta lähtien. Kaupankäynti pyhänä perinteisenä jumalanpalvelusaikana olisi

suuri muutos suomalaisessa kulttuurissa, jossa kristillisiä arvoja on kunnioitettu. Nyt vanhat perinteet saisivat väistyä kaupallisuuden tieltä. Kaupalle ei aiheudu kohtuutonta haittaa siitä, että sunnuntaiaamupäivät rauhoitetaan.

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 1993

Annikki Koistinen
Tuula Kuittinen

Armas Komi
Pekka Viljanen

Helmi Morri

II

Yhdyn edustaja Koistisen ym. eriävään mielipiteeseen kellonajan suhteen. Katson kuitenkin, että joulukuuta lukuun ottamatta ei ole syytä muuttaa nykykäytäntöä muiden sunnuntaiden osalta, koska muutokselle ei ole osoitettu riittäviä perusteita. Valtaosa kuluttajista on nykyiseen tilanteeseen tyytyväisiä.

Kauppojen lisääntyvä aukiolo on muuttamassa sunnuntaikulttuuriamme aivan tarpeettomas-

ti ja kasvatuksellisesti virheellisesti kulutusko-rosteiseen suuntaan. Konsumerismi valtaa silloin elämää ajankäytössämme ja ajattelussamme. Pitkällä tähtäimellä sillä on kulttuuria pinnallistava vaikutus, jos perheiden vapaa-ajan vietossa vahvistuu kauppoissa kuljeskelu. Tällaisen tavarakulttuurin sijasta on tuettava henkisen kulttuurin kasvuedellytyksiä.

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 1993

Irmeli Takala

III

Hallituksen alkuperäisessä esityksessä vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta esitetään vähittäiskaupan sekä parturi- ja käherätäjeliikkeiden osalta sunnuntaiaukioloaikasääntösten muuttamista. Voimassa olevan lain mukaan alan sunnuntaiaukioloajat ovat perustuneet viranomaisten poikkeuslupiin, joita on myönnetty neljälle joulukuun sunnuntaille. Valiokunnan lausunnossa ja hallituksen esityksessä nämä aukioloajat tehdään lakiin perustuviksi.

Muiden kuin joulukuun sunnuntaiden osalta alkuperäinen ehdotus olisi mahdollistanut kahdeksan sunnuntain osalta liikkeiden aukiolon. Tältä osin kuitenkin valiokunnan lausunnossa päädyttiin joulukuun neljän sunnuntain aukiolopäivän lisäksi neljään sunnuntain aukiolopäivään.

Vaikka esitys muuttui tältä osin valiokunnassa työntekijöiden kannalta myönteisempään suuntaan, en ole voinut yhtyä valiokunnan lausuntoon. Katson, että käytännössä nykyisin voimassa olleiden aukioloaikojen puitteissa kyetään

turvaamaan asiakkaiden tarpeet riittävästi. Tätä tukee viimeksi suoritettu kuluttajatutkimus, jonka mukaan kuluttajista kaksi kolmasosaa piti nykyisiä aukioloaikoja riittävinä.

Nykyinen laki ja esitys uudeksi laiksi kohtelevat työntekijöitä tavalla, joka ei anna työntekijälle riittävästi mahdollisuutta valita viikonlopputyöaikoja, vaan työnantaja voi sanella työvuorot ja päivittäisen työajan järjestelyn. Niiden työntekijöiden kannalta, jotka ovat yksinhuoltajia tai joilla on lapsia, tämä työajan yksipuolinen saneleminen työnantajan taholta on täysin kohtuutonta.

Mielestäni talousvaliokunnan tulisi mietinnössään painottaa myös joulukuun osalta sunnuntaiaukioloaikojen käytössä sellaisia työaika-järjestelyjä, jotka pohjautuvat työntekijöiden vapaaehtoisuuteen.

Edellä olevan perusteella katson, että valiokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää,

että lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 1993

Eila Rimmi

